

Erdvės suvokimas ir raiška baltų kalbose
Telpas izpratne un izteikšanas līdzekļi baltu valodās
Space in the Baltic languages

SANDRA GAIGALAITĖ

Vilniaus universitetas
gaigalaite.sandra@gmail.com

Dimensinių būdvardžių tyrimų apžvalga

Dimensiniai būdvardžiai yra plačiai nagrinėti įvairiose kalbose, remiantis skirtingomis lingvistinėmis kryptimis. Jie pritraukė struktūralistų dėmesį, nes sudaro uždara sistemą ir binarines opozicijas (Bierwisch 1967; Linde-Usiekniewicz 2000). Taip pat dimensiniai būdvardžiai tirti ir remiantis kognityvinės lingvistikos principais (Rakhilina 2000; Vogel 2004; Shimotori 2013), nes jų semantiką galima apibūdinti siejant su tam tikromis prototipinėmis situacijomis ir prototipiniais objektais. Pranešime bus aptarti abiejų kryptių tyrimai ir metodai, bandant išryškinti privalumus.

Literatūra

- Bierwisch Manfred 1967, Some semantic universals of German adjectivals, *Foundations of Language, International Journal of Language and Philosophy* 3, 1–36.
- Linde-Usiekniewicz Jadwiga 2000, *Określenia wymiarów w języku polskim*, Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.
- Rakhilina Ekaterina 2000, *Kognitivnyj analiz predmetnykh imen: semantika i sočetaemost'*, Moskva: Russkie slovari.
- Shimotori Misuzu 2013, *Conceptual contrasts: A Comparative Semantic Study of Dimensional Adjectives in Japanese and Swedish*, Umeå: Umeå universitet.
- Vogel Anna 2004, *Swedish Dimensional Adjectives*, Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

VIOLETA KALĖDAITĖ

Vytautas Magnus University
v.kaledaite@hmf.vdu.lt**Space and existence:
a case study of existential sentences in Lithuanian**

The assertion that everything exists in space and time has long become a philosophical truism; we are all aware of the pre-Socratic dictum ‘whatever is, is somewhere; what is nowhere is nothing’. As for the linguistic expression of existence, this function is performed by an existential construction developed in many world languages, including Lithuanian.

The paper focuses on the locative-existential sentence type in Lithuanian. The classical schema posited for this type of sentence across languages is Locative element + Vexist + NPindef. This is exactly the pattern found in Lithuanian:

- (1) Šlapioje pievoje – tikrame varlyne! buvo gausybė
damp:LOCsg meadow:LOCsg real:LOCsg frog-place:LOCsg were a lot of
gandrų.
stork:GENpl

‘In a damp meadow – just the place for frogs! – there were plenty of storks’

The paper argues that the locative element in the Lithuanian ES is conceptualised in the broadest spatio-temporal sense; this approach reflects the philosophical and cognitive aspects of our conceptual frame of reference as shown by Lakoff and Johnson (1999:30-31). The specific issues addressed in the paper include:

- 1) The relevance of a locative element in an ES;
- 2) The domain of existence: spatio-temporal location, class inclusion and discourse as ‘mental space’ (Fauconnier 1985);
- 3) Variation in placement of a locative element.

The data for the analysis are drawn from the Corpus of Contemporary Lithuanian Language at <http://tekstynas.vdu.lt/>.

References

- Fauconnier, Gilles. 1985. *Mental spaces*. Cambridge, MA: MIT Press.
Lakoff, George and Mark Johnson. 1999. *Philosophy in the flesh. The embodied mind and its challenge to Western thought*. Basic Books.

MADARA KALNIETE

Latvijas Universitāte
LU Latviešu valodas institūts
m.kalniete@gmail.com

Norādāmie vietniekvārdi kā vietas deiksi latviešu valodā

Tradicionāli latviešu valodā norādāmie vietniekvārdi izsaka trīsdaļīgu telpas izpratni. Uz tuvāko (no runātāja viedokļa) norāda vietniekvārdi *šis, šī, šāds, šāda*, uz tālāko – *tas, tā, tāds, tāda*; uz vēl tālāko – *viņš, viņa* (*Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika* 1959, 514). Daina Nītiņa norāda, ka tas tā patiešām ir, lai gan galvenokārt tikai gadījumos, ja uzmanības centrā ir tas, kurš no objektiem atrodas tuvāk, kurš tālāk: *šī māja ir gaiša un saulaina, bet tā drēgna un nemīlīga*. Taču šādi konteksti nedominē minēto vietniekvārdu lietošanā (*Latviešu valodas gramatika* 2013, 439).

Šo vietniekvārdu savstarpējās attiecības nav viennozīmīgas un ir atkarīgas no katras konkrētās saziņas situācijas.

Gadījumos, kad norādāmie vietniekvārdi attiecas uz parādībām, kas balstās nevis fiziskā telpā, bet situācijas dalībnieku kopējās zināšanās, šo vietniekvārdu tuvs – tāls – vēl tālāks kļūst abstrakts, un tie papildus var izteikt teksta autora attieksmi pret nosauktajām parādībām.

Vietniekvārdam *viņš* mūsdienās piemīt stilistiska nokrāsa.

КИРИЛ КОЖАНОВ

Институт славяноведения Российской академии наук
kozhanov.kirill@gmail.com

Пространственные значения глагольных приставок в балтийских и славянских языках: устройство, сходства и отличия

В докладе обсуждаются пространственные значения глагольных приставок в балтийских (литовском и латышском) и славянских (в качестве примера взяты языки, распространённые в одном с балтийскими языками географическом ареале, — белорусский, польский и русский) языках.

В докладе при помощи понятий, разработанных для описания семантики приставок в рамках когнитивной лингвистики, см., например, [Janda 1986], таких как, *траектор* (субъект, совершающий перемещение), *ориентир* (точка в пространстве, относительно которой совершается перемещение), даётся систематическое описание пространственных значений приставок (в основном с глаголами движения) в балтийских языках. Полученные результаты сопоставляются с тем, как те же значения выражаются в славянских языках.

В докладе выявляются основные параметры, важные для описания пространственной семантики глагольных префиксов: движение по горизонтали (приближение/удаление), движение по вертикали (вверх/вниз), отношение к ориентиру (например, оказывается ли траектор внутри или рядом с ориентиром) и др.

В докладе предлагается объяснение различий в семантике балтийских и славянских префиксов, которое апеллирует к более абстрактным идеям перемещения в пространстве: например, отличие в пространственной семантике балтийской приставки *at-* ('приближение') и её славянского генетического соответствия ('удаление') возводится к разным точкам зрения относительно более абстрактной идеи разделения.

Таким образом, делается вывод о том, что система пространственных значений приставок в балтийских и славянских языках в значительной степени устроена одинаково и имеет общее происхождение.

Литература

L. A. Janda. *Semantic analysis of the Russian verbal prefixes za-,
pere-, do-, and ot-*. München: Verlag Otto Sagner, 1986.

INGA LAIZĀNE

Liepājas Universitāte
inga.laizane7@inbox.lv

Grūtības telpiskās izteiksmes līdzekļu apgūvē, mācoties latviešu valodu kā svešvalodu

Latviešu valodā ir divas iespējas, kā gramatiski var izteikt telpiskās attiecības. Pirmkārt, to var darīt, izmantojot lokatīvu vietas nozīmē un, otrkārt, var izmantot telpiskās attiecības prievārdus, piemēram, *uz galda*, *zem krēsla*, *pa ceļu* u. tml.

Mācoties latviešu valodu kā svešvalodu, telpiskās izteiksmes līdzekļu apguve diezgan bieži sagādā grūtības. Daudzās valodās vietas nozīmi parasti izsaka ar prepozicionālu konstrukciju, savukārt latviešu valodā vietas nozīmes izteikšanai izmanto lokatīvu, kas bieži vien rada kļūdas, kad valodas apgūvēji vēlas pateikt latviski, kur viņi atrodas. Ļoti bieži teikumu *es esmu Rīgā* vietā nākas dzirdēt vai lasīt teikumus *es esmu uz Rīga* u.tml. Grūtības sagādā arī telpiskās attiecības prievārdu apguve, kas varētu būt saistīta gan ar prievārdu pārvaldījumu, gan to daudzajām nozīmēm.

Referātā aplūkotie piemēri tiks ņemti no ārvalstu studentu rakstītiem sacerējumiem, kā arī tiks izmantoti piemēri, kurus esmu dzirdējusi nodarbību laikā, mācot latviešu valodu kā svešvalodu.

ROLANDAS MIKULSKAS

Lietuvių kalbos institutas
mikulskai@takas.lt**Statinių erdvės santykių raiška perliatyviniais prielinksniais:
*per atvejais***

Ne viena kalba turi vieną ar kelis originaliai perliatyvinės reikšmės prielinksnius, kurių konstrukcijos tam tikrame pragmatiniame ir sintaksiniame kontekste pritaikomos žymėti statinę subjektinio referento padėtį kitapus išilginės kliūties, kartais galinčios turėti ir vertikalią dimensiją:

(1) *The lavatory is **through** the yard, **over** the bridge, (and) **across** the field.*

Lietuvių kalboje tokiai vartosenai pritaikyta terastume vieną atitikmenį – *per*:

(2) *Skalbykla yra per gatvę.*

Kognityvinėje gramatikoje semantinio išplėtimo atvejai, kai originaliai judėjimą erdvėje žyminčios leksemos ar tą judėjimą presuponuojančios konstrukcijos pritaikomos statinei fizinio objekto padėčiai nurodyti, paaiškinamos per subjektyvaus (fiktyvaus) judėjimo sąvoką, kuri savo ruožtu yra pagrindžiama kognityvine **subjektifikacijos** operacija. Subjektifikacijos sąvoka taikoma tiems atvejams, kai dalis sakiniu žymimo turinio, jį konceptualizuojant, perorientuojama į subjektyviąją suvokėjo ašį. Per subjektifikaciją sakinio subjektas (trajektorius) laipsniškai praranda agento vaidmeniui būdingą veiksmo kontrolę, ji perleidžiama išorinėms aplinkybėms ir galiausiai – suvokėjui. Objektyvų subjekto veiksmažodis žymėjęs predikatas dabar težymi suvokėjo epistemine nuostata. Bent dalis gramatikalizacijos atvejų gali būti paaiškinami kaip subjektifikacijos procesai. Objektyvaus judėjimo procesualumui suvokti būtina kintančių trajektorius padėčių nuoseklaus mentalinio skenavimo operacija, paprastai esanti objektyvaus turinio suvokimo šešėlyje, tam tikromis pragmatinėmis aplinkybėmis tampa pagrindiniu motyvuojančiu veiksmu dinaminį predikatą ar perliatyvinių prielinksnių vartojant statinei subjekto padėčiai žymėti. Tad subjektyvus judėjimas aiškintinas kaip kognityvinė operacija, kurios metu suvokėjas mentališkai kryptingai nuskenuoja (mintyse nueina) kelią, kurį presuponuoja sakinyje pavartotas judėjimo veiksmažodis ar perliatyvinis prielinksnis.

Nors lokatyvinė konstrukcijos [*per* + NP_{ACC}] vartoseną fiksuojama internete ir tarmėse, jos nerasime Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne. Kaip atskira reikšmė, ji neišskiriama ir žodynuose ar prielinksnių aprašuose. Tačiau galima rasti istorinių ir struktūrinių argumentų, jog leksikografiniame straipsnyje ją reikėtų atskirai apibrėžti. Yra pagrindo manyti, kad kalbamas semantinis išplėtimas suvaidino lemiamą vaidmenį tolesnėje prielinksnio *per* semantiniame derivacijoje. Be subjektifikacija pagrįsto semantinio išplėtimo konstrukcija [*per* + NP_{ACC}] dabar neturėtų atstumo, veiksmo trukmės, kiekio reikšmių. Lokatyvinio šios konstrukcijos vartojimo atveju, jos presuponuojamo judėjimo (dabar suvokiamo tik subjektyviai) vaizdinėje schemoje įvyksta reikšmingų pokyčių: pirma, vietoje judėjimo kelio joje, dabar pabrėžiamas judėjimo galutinis taškas, sutampantis su lokalizuojamo objekto vieta kitapus išilginės kliūties; antra, originaliai schemoje buvęs antrajame plane pradinis judėjimo taškas dabar tampa svarbus dėl naujos – atskaitos taško – funkcijos: jo atžvilgiu ir lokalizuojamas rūpimas objektas. Atskaitos taškas numanomu atveju sutampa su kalbėtojo erdvine padėtimi ir gali būti eksplacitiškai nereiškiamas, kitais atvejais jo raiška yra neišvengiama (plg. *Per gatvę nuo viešbučio yra bankas*). Taigi sudarant bet kuriam leksikografiniam aprašui naudingą prielinksnio *per* galimų turėti reikšmių semantinio tinklo žemėlapi, į kalbamą reikšmės išplėtimą turėtų būti kreipiamas ypatingas dėmesys.

Pranešime vis dėlto dėmesys labiau bus kreipiamas ne į su konstrukcijos [*per* + NP_{ACC}] lokatyvine vartosena susijusias leksikografinio aprašo problemas, bet į taip vartojamos konstrukcijos semantinę ir sintaksinę distribuciją ir kiek ji panaši ar skiriasi nuo inherentiškai lokatyvinių konstrukcijų [*kitapus* + NP_{GEN}] ir [*anapus* + NP_{GEN}], turinčių panašią reikšmę. Yra pagrindo manyti, kad pastarosios dvi konstrukcijos gali būti vartojamos visuose kontekstuose, kuriuose nurodoma objekto lokacija kitoje išilginės kliūtis pusėje, o konstrukcija su perliatyviniu prielinksniu pasirenkama tuomet, kai norima pasakyti, kad rūpimas objektas yra visai čia pat, ranka pasiekiamas. Nors sakiniai su konstrukcija [*per* + NP_{ACC}] paprastai esti lokatyvinio arba egzistencinio tipo, iš jų reikšmės dar nėra visai pašalinta judėjimo sąvoka: konstrukcija ne tik nurodoma rūpimo objekto vieta, bet ir duodama suprasti, jog joje esantis objektas yra lengvai pasiekiamas. Galėtume sakyti, jog ši konstrukcija yra žymėta minėtų inherentiškai lokatyvinių konstrukcijų atžvilgiu.

Literatūra

- Langacker, R. W. 2006: Subjectification, gramaticization, and conceptual archetypes. In: Athanasiadou, A., Canacis, C. & B. Cornillie, eds., 2006: *Subjectification: Various Paths to Subjectivity*. Berlin / New York: Mouton de Gruyter, 17–41.
- Langacker, R. W. 2002: *Concept, Image, and Symbol*. Berlin / New York: Mouton de Gruyter.
- Langacker, R. W. 2000: *Grammar and Conceptualization*. Berlin / New York: Mouton de Gruyter.
- Mikulskas, R. 2005: Išilginių objektų predikacijos pobūdis. Subjektyvaus judėjimo sąvoka. *Acta Linguistica Lithuanica* 52, 23–39.

AURELIJA MYKOLAITYTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas
a.mykolaityte@hmf.vdu.lt

Erdvinis posūkis literatūrologijoje: teksto percepcijos strategijos

Šiuolaikiniuose humanitariniuose moksluose vis daugiau dėmesio skiriama erdvės kategorijai, tyrinėjama, kaip galima suvokti erdvinius ženklus. Dažnai pasitelkiama sąvoka „erdvinis posūkis“ (ang. *spatial turn*), atkreipianti dėmesį į erdvines nuorodas literatūros tekstuose. Šiuolaikiniai tyrinėtojai pabrėžia erdvės semantikos sudėtingumą, bet kartu ir bando tipologizuoti erdvės suvokimo formas. Pranešime būtų siekiama išsiaiškinti, kaip šios koncepcijos gali būti pritaikomos gilinantį į literatūros teksto specifiką.

IEVA STASIŪNAITĖ

Vilnius University
ieva.stasiunaite@flf.vu.lt**On spatial relations in cross-linguistic studies:
Different approaches to prepositional semantics**

Although O’Keefe’s and Nadel’s (1978) discovery of the “GPS” inside our brain attests to the fact that spatial position and spatial memory are determined by universal neurophysiological features, cross-linguistic studies pinpoint some variation of space conceptualization across cultures in terms of a variety of spatial terms used (Comrie and Polinski 1998; Majid et al. 2004). In this presentation, the treatment of spatial semantics, prepositions in particular, as demonstrated by abundant papers on linguistic data from various languages will be examined. The traditional (descriptive) approach deals with prepositional meaning with respect to other words, i.e. syntagmatically and paradigmatically (Bennett 1975; Lindkvist 1976; Ambrazas 1997; Valiulytė 1998, Šukys 1998, among others). The other framework employs the principles of cognitive linguistics, highlighting the importance of the conceptual structuring of entities or relations in extra-linguistic reality for prepositional semantics (Herskovits 1988; Vandeloise 1991, 1994). This approach also attempts to account for prepositional polysemy and synonymy in terms of radial categories and the prototype theory (Lakoff 1987; Cuyckens 1993; Tabakowska 2010; Šeškauskienė and Žilinskaitė 2014, to name but a few). In the presentation, the benefits of both lines of investigation will be discussed so as to exhaust the intricacies of spatial semantics in one language and/or cross-linguistically, thus contributing to the development of lexicography, translation as well as in the process of learning and teaching.

References

- Ambrazas, V. (ed.). 1997. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika. 3 pataisytas leidimas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Bennett, D. C. 1975. *Spatial and Temporal uses of English Prepositions: An Essay in Stratificational Semantics*. London: Longman.
- Comrie, B. and M. Polinski. 1998. The great Daghestanian case hoax, in Siewierska, A. and J. J. Song (eds.). *Case, Typology and Grammar: in honor of Barry J. Blake*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 95–114.
- Cuyckens, H. 1993. The Dutch spatial preposition in: A cognitive-semantic analysis, in Zelinsky-Wibbelt, C. (ed.). *The Semantics of Prepositions: from Mental Processing to Natural Language Processing*. Berlin: Mouton de Gruyter. 27-72.
- Herskovits, A. 1988. Spatial Expressions and the Plasticity of Meaning, in Rudzka-Ostyn, B. (ed.). *Topics in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 271-297.
- Lakoff, G. 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things*. Chicago-London: the University of Chicago Press.
- Lindkvist, K. G. 1976. *A Comprehensive Study of Conceptions of Locality in which English Prepositions Occur*. Stockholm: Almqvist & Wiksell international.
- Majid, A., Bowerman, M., Kita, S., Haun, D. B. M. and S. C. Levinson. 2004. Can language restructure cognition? The case for space, *Trends in Cognitive Sciences*, 8/3: 108-114.
- O’Keefe, J. and L. Nadel. 1978. *The Hippocampus as a Cognitive Map*. Oxford: Oxford University Press.
- Šeškauskienė, I. and E. Žilinskaitė-Šinkūnienė. 2014. On the polysemy of Lithuanian už: a cognitive perspective. In: 10th international symposium of cognition, logic and communication Perspectives on spatial cognition. Riga, 9-11 September, 2014. A book of abstracts, p. 18.
- Šukys, J. 1998. *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartoseną ir normas*. Kaunas: Šviesa.
- Tabakowska, E. 2010. The story of ZA: in defense of the radial category. *Studies in Polish Linguistics*, 5: 65-77.
- Valiulytė, E. 1998. *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksiniai sinonimai: vietos, laiko ir priežasties raiška*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Vandeloise, C. 1991. Beyond geometric and logical descriptions of space. A functional description, in Vandeloise, C. (ed.). *Spatial Prepositions. A Case Study from French*. Chicago and London: the University of Chicago Press. 3-20.
- Vandeloise, C. 1994. Methodology and analyses of the preposition in, *Cognitive Linguistics*, 5/2: 157-184.

JURĢIS ŠĶILTERS

University of Latvia
jurgis.skilters@lu.lv

RCC as a tool for formal modeling spatial relations

In the present talk I define basic relations within the framework of Region Connection Calculus (RCC) (Randell, Cui, Cohn, 1992) regarding natural language expressions and exemplify and discuss them according to Latvian spatial expressions. Based on two primitive topological relations – connectedness and convex hull – I define a set of derived relations. (1) Connectedness allows defining relations of disconnectedness, external connectedness, partial overlap, equality, tangential proper part and non-tangential proper part. (2) Convex hull enables defining a partial geometric inclusion. Further, I introduce two additional relational primitives – orientation and distance – and argue that this, a slightly extended version of RCC, is sufficient for expressing static non-functional locative spatial information.

In the second half of my talk I show that RCC can be applied to the analysis of directional and dynamic information if additional functional primitives (support, locational control, interlocking, enclosure, telicity) are introduced. Therefore, a substantially modified version of RCC (i.e. RCC+) is briefly presented. The relevance and plausibility of the RCC-based formalism is supported by empirical evidence from experiments with Latvian. Thus, the current results enrich some previous studies on functional spatial relations by providing a simple formal background of some core relations (Coventry, Carmichael, & Garrod, 1994, Coventry & Garrod, 2004). In the context of the current results I also discuss the compatibility with and consequences for qualitative reasoning and knowledge representation (Mani & Pustejovsky, 2012). Finally, I argue that an extended model of RCC is compatible with approaches representing force dynamic relations (Talmy, 1988, Gärdenfors, 2014).

References

- Coventry, K. R., Carmichael, R., & Garrod, S. C. (1994). Spatial prepositions, object-specific function, and task requirements. *Journal of Semantics*, 11(4), 289–311.
- Coventry, K. R., & Garrod, S. C. (2004). *Saying, seeing and acting: The psychological semantics of spatial prepositions*. Hove and New York: Psychology Press.
- Gärdenfors, P. (2014). *The geometry of meaning*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Mani, I., & Pustejovsky, J. (2012). *Interpreting motion*. Oxford: Oxford University Press.
- Randell, D. A., Cui, Z., & Cohn, A. G. (1992). A spatial logic based on regions and connection. In: *Proceedings of the 3rd International Conference of Knowledge Representation and Reasoning, KR, 92*, 165–176.
- Talmy, L. (1988). Force dynamics in language and cognition. *Cognitive science*, 12(1), 49–100.

JURĢIS ŠĶILTERS, LĪVA RAITA

University of Latvia
jurgis.skilters@lu.lv, liva.raita@gmail.com

Patterns of functional containment in Latvian

In our talk we will discuss results from several studies on Latvian prepositions and other spatial expressions indicating that geometric knowledge is constrained by functional factors such as support, locational control and enclosure. Even if there is no topological containment, functional containment is frequently perceived and expressed, e.g., in Latvian case-marked locative.

We will show results from several empirical studies that we have conducted within the framework of extended Region Connection Calculus (RCC+) (for the original version of the RCC cp. Randell, Cui, & Cohn, 1992), functional knowledge analysis (Coventry, Carmichael, & Garrod, 1994, Coventry & Garrod, 2004, Gärdenfors, 2014). First, we have used acceptability rating task (Coventry, Prat-Sala, & Richards, 2001) where we have related to both visual and verbal stimuli. Second, we have used different modifications of production task (Munnich, & Landau, 2010; Carlson, & Hill, 2007) where we asked subjects to complete a sentence referring to a visual stimulus representing a spatial configuration or to describe a spatial configuration. We also asked subjects to provide us with explanations why they think this preposition or case marking is the correct one.

According to our results functional factors seem to constrain geometric ones. However, the impact of functional factors on diverse spatial configurations is different. In particular we were able to show empirically confirmed and functionally constrained sense overlaps between (a) case-marked locative and 'uz' ('on'), (b) 'uz' ('on') and 'virs' ('above'), (c) 'blakus' ('next to / beside') and 'pie' ('by').

References

- Carlson, L. A., & Hill, P. L. (2007). Experimental methods for studying language and space. In G. Gonzalez-Marquez et al. *Methods in Cognitive Linguistics*. Vol. 18 (pp. 250-276). Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Coventry, K. R., Carmichael, R., & Garrod, S. C. (1994). Spatial prepositions, object-specific function, and task requirements. *Journal of Semantics*, 11(4), 289-311.
- Coventry, K. R., Prat-Sala, M., & Richards, L. (2001). The interplay between geometry and function in the comprehension of over, under, above, and below. *Journal of memory and language*, 44(3), 376-398.
- Coventry, K. R., & Garrod, S. C. (2004). *Saying, seeing and acting: The psychological semantics of spatial prepositions*. Hove and New York: Psychology Press.
- Gärdenfors, P. (2014). *The geometry of meaning*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Munnich, E., & Landau, B. (2010). Developmental decline in the acquisition of spatial language. *Language Learning and Development*, 6(1), 32-59.
- Randell, D. A., Cui, Z., & Cohn, A. G. (1992). A spatial logic based on regions and connection. In: *Proceedings of the 3rd International Conference of Knowledge Representation and Reasoning*, KR, 92, 165-176.

JUSTINA URBONAITĖ, EGLĖ VAIVADAITĖ-KAIDI

Vilniaus universitetas

justeurbonaite@gmail.com, egle.vaivadaite-kaidi@flf.vu.lt

Erdvės metafora lietuvių kalboje: leksinių ir gramatinių raiškos priemonių nustatymo aspektai

Metaforiškai vartojamų žodžių tekste nustatymo metodas MIPVU, Amsterdamo Vrije universiteto lingvistų (Steen et al., 2010) sukurta nauja MIP metodo (Pragglejaz Group, 2007) versija – vienas plačiausiai taikomų metodų šiandieniniuose konceptualiųjų metaforų tyrimuose. Kaip ir MIP, MIPVU daugiausiai dėmesio skiriama sistemingo galimai metaforiškai vartojamų leksinių vienetų remiantis pagrindinės ir kontekstinės reikšmių kontrastu tekste nustatymo proceso aprašymui ir kalbinių metaforų skirtinguose diskursuose analizei. Neneigiant sąsajos tarp konceptualiojo lygmens ir kalbos, MIPVU apsiriboja konkrečių galimai metaforiškai vartojamų leksinių vienetų (*metaphor-related words, MRWs*) semiotinės struktūros analize diskurse. MIPVU griežtai apsiriboja leksinio vieneto, t. y. žodžio lygmeniu, kuris suprantamas gana siaurai: analizės vienetu laikomi diskretūs leksiniai vienetai, turintys savarankišką reikšmę.

Ši metaforos nustatymo metodika plačiausiai taikoma tiriant metaforos raišką anglų kalba, kurios duomenims tirti ji ir buvo sukurta, tačiau metaforų tyrėjai ją taiko ir analizuodami kitas kalbas, pavyzdžiui, rusų, lenkų, olandų ar lietuvių (Badryzlova et al., 2013; Marhula & Rosinski, 2014; Pasma, 2012; Urbonaitė, 2015). Nepaisant visuotinio MIPVU, kaip vieno patikimiausių metaforų tekste nustatymo metodų iš iki šiol pasiūlytų, pripažįstama ne viena šio metodo taikymo problema, ypač aktuali tiriant metaforą fleksinėse kalbose. Viena didžiausių MIP bei MIPVU silpnybių – tai, jog metaforos nustatomos tik žodžio semantikos lygmenyje, atsiribojant nuo kitų kalbos sistemos lygmenų. Tiriant metaforą ir jos raišką kognityviuoju aspektu ši problema tampa itin aktuali, kadangi, remiantis kognityviuoju požiūriu į kalbą, gramatika negali būti atsieta nuo leksikos – leksika, morfologija ir sintaksė yra tarpusavyje sąveikaujančios konceptualios struktūros, egzistuojančios kartu, viena nuo kitos priklausančios (Dancygier & Sweetser, 2005; Langacker, 2008; Michaelis, 2003; Panther, 2006; Panther & Thornburg, 2009; Ritchie & Zhu, 2015; Schulze, 2009; Šarić, 2008). Žodžio formalieji elementai, remiantis kognityvinės gramatikos teiginiais, interpretuoti kaip viena iš priemonių žodžio kontekstinei reikšmei formuoti ir išreikšti. Gramatika nėra nepriklausoma formali sistema, bet konceptuali reikšminė struktūra, atliekanti komunikacinę funkciją. Leksika, morfologija ir sintaksė sudaro vientisą kontinuumą, išskaidomą į simbolinių struktūrų sistemas, vienodai svarbias metaforinės prasmės raiškai (Langacker, 2013; Dancygier, 2009). Metafora gali būti reiškiamą ir leksinėmis, ir gramatinėmis priemonėmis.

Neatsiejamas leksinių ir gramatinių raiškos priemonių ryšys bei abiejų kalbos „lygmenų“ vaidmuo pernešiant metaforinę reikšmę pastebimas tiriant erdvės metaforas lietuvių kalboje. Pavyzdžiui, viena pagrindinių kalbos priemonių, kuria reiškiamą vietos ar talpos reikšmė anglų kalba yra prielinksnis 'in'+DKTV (Luraghi, 2003, p. 23), tuo tarpu ta pati reikšmė lietuvių kalboje dažniausiai reiškiamą daiktavardžio vartojimu vietininko linksniu. Taigi, naudojant MIPVU metodiką, metaforinę erdvės raišką anglų kalboje nustatyti galime, o lietuvių kalboje – ne, nes ignoruojama gramatinė leksinio vieneto forma, t. y. vietininko linksnis. šiame tyrime analizuojamos erdvės metaforos ir jų raiška lietuvių kalboje (akademiniame bei religiniame diskursuose) bei aptariami aktualūs MIPVU metaforos nustatymo metodikos pritaikomumo lietuvių kalbai aspektai. Tyrimo duomenys rodo, kad pagrindinės erdvės metaforos raiškos priemonės lietuvių kalboje yra vietininko linksnis (daugiausia inesyvas, bet pasitaiko ir iliatyvo vartosenos) bei įvairios prielinksninės konstrukcijos. Siekiant objektyvizuoti metaforos nustatymą lietuvių kalboje būtina MIPVU metodikos taikymą derinti su kita metodika, leidžiančia atpažinti metaforinę raišką, kuriamą gramatinėmis priemonėmis.

NATALIA M. ZAIKA

Institute for Linguistic Studies of the Russian Academy of Sciences
Vilnius University
zaika.nat@gmail.com

Directive / Locative alternation hierarchy in Lithuanian and neighbouring languages

The paper is devoted to locative and directive NP/PPs alternation (1) hierarchy with particular attention to Lithuanian and neighbouring languages.

(1) *padėjo į kampą* (DIR) / *kampe* (LOC) 's/he put it in the corner', cf. [Valiulytė 1989].

The table below represents the distribution of locative and directive NPs/PPs with different semantic classes of verbs.¹

	go	enter, penetrate	dive	write down (in)	put, lay, seat, hang	get stuck (in)	get together	lock up	sow, plant	drown smth.	sink	bury smb.
Estonian	d	d	d	d	d	d	d	d	d	d	d	d
Latvian	d/l	l	l	l	d>l	l	l	l	l	l	l	l
Lithuanian	d	d	d>l	d/l	d>l	d>l	d/l	l>d	d/l	l	l>d	l
Russian	d	d	d	d/l	d/l	l>d	l>d	d/l	d/l	l>d	l>d	l>d
Byelorussian	d	d	d	d>l	d>l	l	l>d	l	l	l>d	l	l
Polish	d	d	d/l	d/l	l>d	l	l	l	l	l	l	l

The first observation to be made is that some of the languages allow for alternation in several groups of verbs (Lithuanian, Russian, etc.), while other ones do not allow for alternation or it is limited to a small group of verbs (Latvian and Estonian in the North of the area under consideration, though Estonian opts for directive constructions, while Latvian basically uses locative constructions). As we can see, the distribution does not depend on genetic factors, Baltic languages behaving in different ways in this respect. Geographically, locativity with alternating verbs increases from North-East to South-West, Latvian being an exception.

The tendency towards directive or locative NP/PP with several groups of verbs can be interpreted as a hierarchy where the leftward members tend to be more directive and the rightward ones more locative. Basing the analysis on the languages available, it is possible to draw out a directional hierarchy: verbs of directed motion (LOC) => verbs of entering (LOC) => verbs of writing / verbs of putting (LOC) => verbs of sticking / verbs of getting together (LOC) => verbs of planting (LOC) => verbs of drowning and sinking / verbs of burying (LOC) => state verbs (LOC).

¹ Data for Estonian were obtained from Polina Oskolskaya, for Latvian from [RNC] parallel corpus and [LILA], for Lithuanian from [LKT] and [Valiulyte 1989], for Russian from [RNC], from Byelorussian from [RNC] parallel corpus, [BNC] and Anzhalika Dubasava, for Polish from [RNC] parallel corpus and Anzhalika Dubasava.

References

Valiulytė, Elena. 1989. Vietininko ir prielinksnio *į* su galininku sinoniminė vartoseną // Lietuvių kalbotyros klausimai. T. 26, 179–200.

Sources

BNC – Byelorussian National Corpus (<http://bnkorporus.info>)
LILA – LILA parallel Corpus (<http://tekstynas.vdu.lt/page.xhtml?id=parallelLILA>)
LKT – Lietuvių kalbos tekstynas (<http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas>)
RNC – RussianNationalCorpus (<http://www.ruscorpora.ru>)

Acknowledgements

The research was partly supported under Priority 3 of the ESF Operational Programme for Human Resources Development, research project VP1-3.1-ŠMM-07-K-02-022 “Valency, Argument Realization and Grammatical Relations in Baltic”. I acknowledge the Russian Scientific Foundation for financial support (grant 14-18-03406) as well.

EGLĒ ŽILINSKAITĒ-ŠINKŪNIENĒ, INESA ŠEŠKAUSKIENĒ

Vilnius University

egle.zilinskaite@gmail.com, inesa.seskauskiene@flf.vu.lt

**On the motivation of prepositional meaning:
the Lithuanian UŽ and the Latvian AIZ**

The present paper reports the results of the investigation demonstrating how the principle of motivated polysemy works on interpreting numerous senses of the Lithuanian UŽ and the Latvian AIZ roughly equivalent to the English BEHIND. The principle of motivated polysemy in prepositional semantics is advocated by cognitive linguists (see Talmy 2000; Tyler and Evans 2003; Matlock 2004, among others). Most papers so far have been written relying on the English data. Inflecting languages, where case plays a role which is no less important than that of a preposition have been researched to a lesser extent. A number of papers have focused mainly on Slavic languages (see Maljar and Seliverstova 1998; Przybylska 2002; Pawelec 2009; Tabakowska 2003, 2010). Baltic languages have received much less attention (see Berg-Olsen 2005; Šeškauskienė and Žilinskaitė-Šinkūnienė *to appear*).

In our previous research (*ibid.*) we attempted to account for thirteen meanings of the Lithuanian UŽ linked in a single network. Interestingly, the network of its Latvian counterpart AIZ is narrower. It includes the meanings of spatial location, function, control, obstacle, sequential location, hiding and covering, boundary and border, spatial distance and reason. In the present investigation these meanings will be discussed in more detail demonstrating links between physical (more concrete) and non-physical (more abstract) senses. The findings in Latvian and Lithuanian will be compared exploring the question of (non) equivalence and its possible reasons.

References

- Berg-Olsen, S. 2005. *The Latvian dative and genitive: A Cognitive Grammar account*. Doctoral dissertation. Oslo: University of Oslo.
- Maljar, T. N. & Seliverstova, O. N. 1998. *Prostranstvenno-distancionnyje predlogi i narechija v ruskom i anglijskom jazykach*. (Slavistische Beiträge, 362). München: Verlag Otto Sagner.
- Matlock, T. 2004. 'The Conceptual Motivation of Fictive Motion'. In G. Radden & K.-U. Panther (eds.) *Studies in Linguistic Motivation*, 221–248. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Pawelec, A. 2009. *Prepositional network models. A hermeneutical case study*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Przybylska, R. 2002. *Polisemia przymków polskich w świetle semantyki kognitywnej*. Kraków: Universitas.
- Šeškauskienė, I. & Žilinskaitė-Šinkūnienė, E. *To appear*. 'On the polysemy of the Lithuanian UŽ: a cognitive perspective'.
- Shakhova, D. & Tyler, A. 2010. 'Taking the principled polysemy model of spatial particles beyond English: the case of Russian *za*'. In V. Evans & P. Chilton (eds.) *Language, Cognition and Space: The State of the Art and New Directions*, 267–291. London, Oakville: Equinox.
- Tabakowska, E. 2003. 'Space and time in Polish: the preposition *za* and the verbal prefix *za-*'. In H. Cuyckens, Th. Berg, R. Dirven & K.-U. Panther (eds.) *Motivation in Language. Studies in Honor of Günter Radden*, 153–177. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Tabakowska, E. 2010. 'The story of ZA: in defense of the radial category'. *Studies in Polish Linguistics* 5: 65–77.
- Talmy, L. 2000. *Toward a Cognitive Semantics*. Vol. 1. Cambridge, MA: MIT Press.
- Tyler, A. & Evans, V. 2003. *The Semantics of English Prepositions*. Cambridge: Cambridge University Press.